

Anonimizirana različica

Prevod

C-277/20 – 1

Zadeva C-277/20

Predlog za sprejetje predhodne odločbe

Datum vložitve:

24. junij 2020

Predložitveno sodišče:

Oberster Gerichtshof (Avstrija)

Datum predložitvene odločbe:

27. maj 2020

Vlagatelj zahtevka:

UM

Oberster Gerichtshof (vrhovno sodišče, Avstrija) je [...] (ni prevedeno) v zemljiškoknjižni zadevi vlagatelja UM, [...] (ni prevedeno) Köln, [...] (ni prevedeno) zaradi zahteve za revizijo vlagatelja zoper sklep Landesgericht Klagenfurt (deželno sodišče v Celovcu, Avstrija), s katerim je to kot pritožbeno sodišče 16. januarja 2020 [...] (ni prevedeno) potrdilo sklep Bezirksgericht Hermagor (okrožno sodišče v Šmohorju, Avstrija) z dne 12. novembra 2019 [...] (ni prevedeno), sprejelo

sklep:

A. Sodišču Evropske unije se v predhodno odločanje predložita ti vprašanji:

1. Ali je treba člen 3(1)(b) Uredbe (EU) št. 650/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. julija 2012 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju odločb in sprejemljivosti in izvrševanju javnih listin v dednih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju (v nadaljevanju: Uredba (EU) št. 650/2012) razlagati tako, da je darilna pogodba za primer smrti, ki je bila sklenjena med nemškima državljanoma, ki imata običajno prebivališče v Nemčiji, in se nanaša na nepremičnino v Avstriji ter v kateri je določeno, da ima obdarjenec po darovalčevi smrti na podlagi te pogodbe in mrliškega lista za

darovalca obligacijsko pravico, da se v zemljiško knjigo vpiše njegova lastninska pravica do dediščine, pri čemer torej zapuščinsko sodišče ne posreduje, dedna pogodba v smislu te določbe?

2. Če je odgovor na to vprašanje pritrdilen:

Ali je treba člen 83(2) Uredbe (EU) št. 650/2012 razlagati tako, da je z njim določena tudi veljavnost izbire prava, dogovorjene pred 17. avgustom 2015 za darilno pogodbo za primer smrti, ki jo je treba šteti za dedno pogodbo v smislu člena 3(1)(b) Uredbe (EU) št. 650/2012?

B. [...] (prekinitev postopka)

Obrazložitev:

I. Dejansko stanje:

Iz zemljiškoknjižnih listin in zemljiškoknjižnega stanja je razvidno:

Nemški državljani ZL, [...] (ni prevedeno) ki je nazadnje imel običajno prebivališče v Kölnu in je 13. maja 2018 v Kölnu umrl, je na podlagi prodajne pogodbe z dne 20. junija 1975 in izročilne pogodbe z dne 22. julija 1975 v avstrijski zemljiški knjigi vpisan kot lastnik nepremičnine v Mauthnu (Muta, Avstrija). Zapuščinski postopek poteka pred Amtsgericht Köln (okrajno sodišče v Kölnu, Nemčija). Njegov sin UM, ravno tako nemški državljani z običajnim prebivališčem v Kölnu, je tam za dediščino vložil zahtevek za vrnitev lastninske pravice na tej nepremičnini.

Oseba ZL je svojemu sinu UM in njegovi (takratni) ženi XU, Avstrijki, ravno tako z običajnim prebivališčem v Kölnu, v zvezi z nepremičnino 9. julija 1975 dala naslednjo ponudbo za sklenitev pogodbe:

„Prvič: s prodajno pogodbo z dne 13. maja in 20. junija 1975 je oseba XU, [...], pridobila del nepremičnine v [...] sodnem okraju Kötschach (Koče, Avstrija), ki ga je še treba odmeriti. Na tem zemljišču naj se zgradi dvodružinska hiša, ki naj bo stalno prebivališče osebe XU in njene družine ter naj jo financira njen tast ZL. Za primer, če bo oseba XU navedeno nepremičnino izročila svojemu zakoncu UM v izključno last, ta pa jo bo prenesel v last svojega očeta ZL, oseba ZL osebama XU in UM [...] predlaga sklenitev naslednje pogodbe:

(a) Oseba ZL od osebe UM v svojo last prevzame navedeno nepremičnino, vključno z vsem, kar je z njo povezano, vsemi pravicami, obveznostmi in v skladu z obsegom posesti po opravljeni odmeri. Izročitev nepremičnine osebi ZL se mora izvesti pod pogoji, ki so določeni v naslednjih točkah.

(b) Oseba ZL se zavezuje, da bo na tej nepremičnini, ki bo tedaj v njeni lasti, v roku desetih let od sklenitve pogodbe zgradila dvodružinsko hišo. Ta obveznost preide na njene dediče, če je v času svojega življenja ne izpolni sama. [...]

(c) Oseba navedeno nepremičnino v primeru smrti izroči osebama XU in UM, vsaki polovico, vključno z vsem, kar bo ob njeni smrti z nepremičnino povezano, zlasti hišo na tej nepremičnini in v skladu z obsegom posesti ob izročitvi. Izročitev se izvrši ob smrti osebe ZL, vendar ne pred dokončanjem hiše. Pogoja za izročitev sta, da ob smrti osebe ZL zakonska zveza prevzemnikov ni razvezana in da oseba XU osebo ZL preživi. Če ta pogoja nista izpolnjena, se izročitev za primer smrti izvrši le osebi UM, po kateri se lahko pravica na podlagi pogodbe, ki se sklepa, lahko deduje tudi že pred smrtjo osebe ZL.

(d) Če za to izročitev protidajatve niso bile dogovorjene, se izročitev za primer smrti izvede kot darilo, kakor oseba ZL izrecno izjavlja. Preklicu te pogodbe se odpoveduje.

(e) Prevzemnika sta zavezana, da kot delno protidajatev za izročitev gospe [...], materi osebe XU, priznata stanovanjsko pravico v hiši, ki se bo zgradila [...].

(f) Za pravna razmerja iz pogodb, ki se sklepata, se uporablja avstrijsko pravo [...].

(g) Oseba ZL se zavezuje, da nepremičnine v svoji lasti ne bo odsvojila ali obremenila brez soglasja oseb UM in XU, zato da se zavarujejo njune pravice iz izročilne pogodbe za primer smrti. [...]

(h) Oseba ZL dovoljuje, da se v zemljiški knjigi za katastrsko občino Muta pri zemljiškoknjžnem vložku, ki ga je za zadevno zemljišče še treba odpreti,

(aa) [...]

(bb) na podlagi te pogodbe in uradnega mrliškega lista za osebo ZL se na podlagi skupnega zahtevka obeh prevzemnikov vnese lastninska pravica na polovici za posameznega prevzemnika ali na podlagi zahtevka osebe UM ob dokazilu o izpolnitvi pogojev za izročitev nepremičnine izključno njej vnese lastninska pravica samo za to osebo.

(i) [...]“

Z notarsko listino z dne 22. julija 1975 sta osebi XU in MU to ponudbo sprejeli. Oseba XU je umrla že 5. novembra 2005, torej pred osebo ZL; takrat je bila njena zakonska zveza z osebo UM že razvezana. Na zemljišču v Muti hiša ni bila zgrajena.

II. Trditve vlagatelja zahtevka in dosedANJI postopek:

Kot edini upravičenec iz darilne pogodbe za primer smrti oseba UM pred avstrijskim zemljiškoknjižnim sodiščem zahteva, naj se vpiše njena lastninska pravica na nepremičnini. Predložila je ponudbo za sklenitev pogodbe in izjavo o sprejetju z dne 9. julija/22. julija 1975, mrliška lista za osebi ZL in XU, potrdilo o poravnanih davčnih obveznostih finančnega urada, sklep Amtsgericht Köln (okrajno sodišče v Kölnu) o odreditvi skrbništva nad zapuščino, kopijo odločbe o posplošeni vrednosti nepremičnine in zračni posnetek zemljišča.

Sodniški pomočnik prvostopenjskega sodišča je zaradi pomanjkanja listinskih dokazov o izpolnitvi vseh pogojev iz ponudbe za sklenitev pogodbe zahtevke za vpis v zemljiško knjigo zavrnil. Izhajal je iz uporabe avstrijskega prava.

Drugostopenjsko sodišče je to odločbo potrdilo. Navedlo je, da se določbe Uredbe (EU) št. 650/2012 ne uporabljajo, ker je bilo v ponudbi za sklenitev pogodbe dogovorjeno, da se uporablja avstrijsko pravo. Izpolnitev odločilnih pogojev, določenih v pogodbi, naj bi moral vlagatelj dokazati z listino, s katero je mogoč vpis v zemljiško knjigo. Izročitev na podlagi darila za primer smrti naj se ne bi smela zgoditi pred dokončanjem hiše; izpolnitev tega pogoja naj ne bi bila dokazana. Zahtevek za redno revizijo je drugostopenjsko sodišče dovolilo.

Zoper to odločbo je vlagatelj vložil pravno sredstvo pri Oberster Gerichtshof (vrhovno sodišče, Avstrija), s katerim vztraja pri svojem zahtevku za vpis v zemljiško knjigo.

Oberster Gerichtshof (vrhovno sodišče) je sklenilo, da postopek o tej reviziji prekine in Sodišču predloži vprašanje glede prava Unije, ki sta bistveni za sprejetje odločitve v zadevi.

III. Pravo Unije:

1. Člen 1 Uredbe (EU) št. 650/2012 določa:

(1) *Ta uredba se uporablja v zadevah dedovanja. [...]*

(2) *Iz področja uporabe te uredbe so izključeni:*

[...]

(g) pravice in premoženje, ki so nastali ali prešli drugače kot z dedovanjem, kot so na primer darila, skupna lastnina več oseb, ki preide na preživele(ga), pokojninski načrti, zavarovalne pogodbe in podobni dogovori, brez poseganja v točko (i) člena 23(2);

[...]

(l) vpis pravic na nepremičnini ali premičnini v register, vključno s pravnimi zahtevami za takšen vpis in učinki vpisa ali nevpisa takšnih pravic v register.

2. Člen 3 Uredbe (EU) št. 650/2012 določa:

(1) V tej uredbi:

(a) „dedovanje“ pomeni dedovanje zapuščine po zapustniku in obsega vse oblike prehoda premoženja, pravic in obveznosti zaradi smrti, ne glede na to, ali gre za prehod na podlagi zapustnikovega razpolaganja za primer smrti ali za prehod z dedovanjem na podlagi zakona;

(b) „dedna pogodba“ pomeni dogovor,

vključno z dogovorom, izhajajočim iz vzajemnih oporok, ki odplačno ali neodplačno podeljuje, spreminja ali odvzema pravice ene ali več oseb, ki so stranke dogovora, do bodoče zapuščine ali bodočih zapuščin;

[...]

(d) „razpolaganje za primer smrti“ pomeni oporoko, skupno oporoko ali dedno pogodbo;

[...]

3. O izbiri prava člen 22 Uredbe (EU) št. 650/2012 določa:

(1) Oseba lahko za pravo, ki ureja celotno dedovanje po njej, izbere pravo države, katere državljanstvo ima v času izbire ali ob smrti. Oseba, ki ima več državljanstev, lahko izbere pravo katere koli od držav, katerih državljanstvo ima v času izbire ali ob smrti.

(2) Izbira prava se izrecno navede v izjavi, ki ima obliko razpolaganja za primer smrti, ali pa jasno izhaja iz določil takšnega razpolaganja.

[...]

4. Člen 25 Uredbe (EU) št. 650/2012 za dedne pogodbe določa:

(1) Dopustnost in materialno veljavnost dedne pogodbe, ki se nanaša na dedovanje po eni osebi, ter njene zavezujoče učinke za stranke, vključno s pogoji njene razveze, ureja pravo, ki bi se v skladu s to uredbo uporabljalo za dedovanje po tej osebi, če bi umrla na dan sklenitve pogodbe.

[...]

(3) Ne glede na odstavka 1 in 2 lahko stranke za pravo, ki naj ureja dopustnost, materialno veljavnost njihove dedne pogodbe in njene zavezujoče učinke za stranke, vključno s pogoji njene razveze, izberejo pravo, ki bi ga lahko ena ali več

oseb, katerih zapuščina se ureja, izbrala v skladu s členom 22 pod tam določenimi pogoji.

5. Prehodne določbe člena 83 Uredbe (EU) št. 650/2012 določajo:

(1) Ta uredba se uporablja za dedovanje po osebah, ki umrejo na ali po 17. avgustu 2015.

(2) Če je zapustnik pravo, ki se uporablja za dedovanje po njem, izbral pred 17. avgustom 2015, se ta določitev šteje za veljavno, če izpolnjuje pogoje iz poglavja III ali če je veljavna po pravilih mednarodnega zasebnega prava, ki so veljala v času izbire v državi, v kateri je imel zapustnik običajno prebivališče, ali v kateri koli drugi državi, katere državljanstvo je imel.

(3) Razpolaganje za primer smrti, napravljeno pred 17. avgustom 2015, je materialno in formalno dopustno in veljavno, če izpolnjuje pogoje iz poglavja III ali če je materialno in formalno dopustno in veljavno po pravilih mednarodnega zasebnega prava, ki so veljala v času, ko je bilo razpolaganje napravljeno, v državi, v kateri je imel zapustnik običajno prebivališče, ali v kateri koli drugi državi, katere državljanstvo je imel, ali v kateri koli drugi državi članici, kjer se nahaja organ, ki obravnava dedovanje.

(4) Če je bilo razpolaganje za primer smrti napravljeno pred 17. avgustom 2015 v skladu s pravom, ki bi ga zapustnik lahko izbral v skladu s to uredbo, se šteje, da je bilo to pravo izbrano kot pravo, ki se uporablja za dedovanje.

IV. Nacionalno pravo:

1. Člen 956 avstrijskega Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (splošni civilni zakonik, v nadaljevanju: ABGB) je v različici, ki se uporablja v tej zadevi, pred začetkom veljavnosti Erbrechtsänderungsgesetz 2015 (zakon o spremembi dednega prava iz leta 2015, BGBl. I 2015/87, v nadaljevanju: ErbRÄG2015) določal:

Darilo, ki naj se izvrši šele po smrti darovalca, ob upoštevanju predpisanih formalnosti velja kot volilo. Za pogodbo se šteje le, če jo je obdarjenec sprejel, se darovalec izrečno odpovedal pravici, da jo prekliče, in je bila obdarjencu izročena pisna listina o tem.

Člen 1(d) Notariatsaktsgesetz (zakon o notarskih listinah, NotAktG) veljavnost darilne pogodbe brez dejanske izročitve navezuje na sestavitev notarske listine.

2. Upoštevalne določbe avstrijskega Grundbuchgesetz (zakon o zemljiški knjigi, v nadaljevanju: GBG) določajo:

Člen 26:

(1) *Vpise in zaznambe je mogoče dovoliti samo na podlagi listin, ki so sestavljene v obliki, kakršna je predpisana za njihovo veljavnost.*

(2) *Če gre za pridobitev ali spremembo stvarne pravice, morajo te listine vsebovati veljaven pravni razlog.*

3. Upoštevne določbe avstrijskega Rechtspflegergesetz (zakon o sodniških pomočnikih, v nadaljevanju: RpflG) določajo:

Člen 2:

Sodnega uradnika se lahko na enem ali več naslednjih delovnih področjih imenuje za sodniškega pomočnika:

[...]

(3) *zadeve v zvezi z zemljiško knjigo in ladijskim registrom;*

[...]

Člen 16

(1) [...]

(2) *Sodniku so vedno pridržane:*

[...]

6. *odločbe, pri katerih se uporablja tuje pravo.*

V. Obrazložitev vprašanj za predhodno odločanje:

1.1 V skladu z nacionalno sodno prakso mora avstrijsko zemljiškoknjižno sodišče v skladu s členom 26 GBG preučiti obliko in vsebino listin, predloženih v utemeljitev vpisa v zemljiško knjigo. Če je v pogodbi pravica priznana pod pogojem in soglasje za vpis podano samo pod tem pogojem, je izpolnitev tega treba dokazati z listinami [...] (ni prevedeno). Za to presojo je v skladu z RpflG funkcionalno pristojen sodniški pomočnik. Če pa je pri tem treba upoštevati kakšen tuj predpis, v skladu z nacionalno sodno prakso [...] (ni prevedeno) velja sodniški pridržek iz člena 16(2), točka 6, RpflG. Če v takšnem primeru namesto sodnika odloča sodniški pomočnik, je treba sklep in predhodni postopek razveljaviti ter zadevo vrniti v razsojanje sodniku prvostopenjskega sodišča. Takšno postopkovno nepravilnost je, tudi če v pravnem sredstvu ni zatrjevana, treba po uradni dolžnosti obravnavati, dokler postopek ni pravnomočno končan [...] (ni prevedeno).

1.2 Sodišče mora po uradni dolžnosti preučiti in uporabiti tuje pravo vedno, kadar iz elementov v spisu izhaja indic možnosti, da se takšno pravo uporablja

[...] (ni prevedeno). Vprašanji veljavnosti izbire avstrijskega prava v primeru darilne pogodbe za primer smrti in uporabe Uredbe (EU) št. 650/2012 za takšno vrsto pogodbe sta zato predhodni vprašanji, da lahko predložitveno sodišče reši vprašanje funkcionalne pristojnosti sodniškega pomočnika v tem primeru.

2. Nacionalna sodna praksa v zvezi z darilno pogodbo za primer smrti v skladu s členom 956 ABGB v različici izpred ErbRÄG2015 je določala, da darovalec darovano stvar dalje uživa do smrti [...] (ni prevedeno). Pri nepremičninah je bil za pridobitev lastninske pravice obdarjenca potreben vpis, ki ga je bilo mogoče zahtevati na podlagi darilne pogodbe z izjavo o soglašanju z vpisom v zemljiško knjigo in mrliškega lista, ne da bi bil potreben poseben sklep zapuščinskega sodišča. Pogoj za veljavnost darilne pogodbe za primer smrti so bili sprejetje darila s strani obdarjenca, izrecna izjava darovalca o odpovedi preklicu darilu in sestavitev notarske listine. Iz darila je izhajala zgolj obligacijska pravica, ki se mora izpolniti šele po smrti darovalca [...] (ni prevedeno, „rešitev z zapustitvijo volila“). Prepoved obremenitve in odsvojitve, ki je v pogodbi dogovorjena v korist obdarjenca, v skladu z nacionalno sodno prakso nadomešča izrecno odpoved preklicu. Na podlagi listin, predloženih zemljiškoknjižnemu sodišču, je v obravnavani zadevi mogoče sklepati, da je bila v skladu z merili avstrijskega prava sklenjena darilna pogodba za primer smrti v korist vlagatelja zahtevka.

3.1 Z Uredbo (EU) št. 650/2012 je določeno samo dedovanje, ne pa opravila, ki izhajajo iz pravnega posla med živimi. Darilo za primer smrti v skladu z avstrijskim pravom pa je posebno v tem, da v času življenja ne povzroči prenosa premoženja, ki bi darovalca zadeval in obremenil v času življenja, razen če se – kakor se v tem primeru ni zgodilo – po potrebi izvrši že pred zapustnikovo smrtjo. Do prenosa premoženja pride šele po smrti in se nanaša na zapuščino oziroma dediče. Ker je v opredelitvah pojmov iz člena 3(1)(b) in (d) Uredbe (EU) št. 650/2012 pod razpolaganjem za primer smrti navedena tudi dedna pogodba kot dogovor o odplačni ali neodplačni podelitvi pravic do bodoče zapuščine, predložitveno sodišče meni, da je treba razložiti vprašanje, ali je darilo za primer smrti takšen dogovor za primer smrti.

3.2 V literaturi v nemščini prevladuje mnenje, da je za darilo za primer smrti, ki v času darovalčevega življenja nima stvarnopravnega učinka, treba šteti, da spada na področje dednega prava in torej na stvarno področje uporabe Uredbe [...] (ni prevedeno).

3.3 Predložitveno sodišče meni, da obstajajo močnejši argumenti za to, da se darilna pogodba za primer smrti – ne glede na to, ali je bilo delno predvideno plačilo ali ne – šteje za dedno pogodbo v smislu Uredbe (EU) št. 650/2012. Tudi če je tam navedeno premoženje na podlagi pravnega posla med živimi po smrti dolžnika treba prenesti pravzaprav brez posredovanja zapuščinskega sodišča, spada to v skladu z rešitvijo z zapustitvijo volila, ki je zastopana tudi v avstrijskem pravu, v smislu člena 3(1)(b) Uredbe (EU) št. 650/2012 še k bodoči zapuščini. Glede zahteve po ozki razlagi določb o odstopanju in narave dejanskih izjem, navedenih v členu 1(2)(g) Uredbe (EU) št. 650/2012, je po mnenju

predložitvenega sodišča bolj ustrezno šteti, da določbe Uredbe (EU) št. 650/2012 vsekakor zajemajo razpolaganje z delom dediščine z darilno pogodbo za primer smrti, kadar je obdarjenec, podobno kot volilojemnik, do prenosa lastninske pravice upravičen šele po smrti darovalca. Določba o odstopanju iz člena 1(2), točka 1, Uredbe (EU) št. 650/2012 se po mnenju predložitvenega sodišča ne uporablja, ker ne gre za zadevo v zvezi z vpisom v register, temveč za presojo pogodbe z vidika kolizijskih pravil, kar je pogoj za presojo funkcionalne pristojnosti organa odločanja.

4. Nižji sodišči sta uporabo avstrijskega materialnega prava utemeljili z izbiro prava, za katero so se dogovorile pogodbenice. V Uredbi (EU) št. 650/2012, ki se zaradi datuma smrti darovalca v tej zadevi načeloma uporablja, so prehodne določbe določene tudi za izbiro prava, dogovorjeno pred 17. avgustom 2015, veljavnost katere je odvisna od tega, ali izbira prava izpolnjuje pogoje iz poglavja III oziroma ali je veljavna po pravilih mednarodnega zasebnega prava, ki so veljala v času izbire v državi, v kateri je imel zapustnik običajno prebivališče, ali v kateri koli drugi državi, katere državljanstvo je imel. Ker je bil darovalec takrat že nemški državljan, to ostal do smrti in se v Nemčiji zadrževal tako ob sklenitvi pogodbe kot tudi ob smrti, se glede na člen 83(2) Uredbe (EU) št. 650/2012 zdi verjetno, da izbira avstrijskega prava, ki je bila dogovorjena v darilni pogodbi za primer smrti in naj bi se uporabljala zanjo, ni veljavna. Dedna pogodba v členu 83(2) Uredbe (EU) št. 650/2012 sicer ni izrecno omenjena, je pa omenjeno dedovanje. Člen 83(3) Uredbe (EU) št. 650/2012 se ne nanaša na izbiro prava, ampak na dopustnost ter materialno in formalno veljavnost razpolaganja za primer smrti, napravljenega pred 17. avgustom 2015. Predložitveno sodišče meni, da se člen 83(2) Uredbe (EU) št. 650/2012 uporablja tudi za izbiro prava, dogovorjeno v „dedni pogodbi“, vendar meni, da ta razlaga ni povsem jasna. Če pa izbira prava v skladu z določbami poglavja III Uredbe (EU) št. 650/2012 ne bi bila dopustna, bi bila njena veljavnost ob uporabi določbe člena 83(2) in (3) lahko utemeljena le s tem, da je bila v skladu z določbami mednarodnega zasebnega prava takrat v Nemčiji veljavna, torej v skladu z nacionalnim nemškim pravom. Vendar je tudi uporaba tujega kolizijskega prava v skladu z avstrijskim RPfG pridržana sodniku.

[...] (postopkovne navedbe)

Oberster Gerichtshof (vrhovno sodišče),

Dunaj, 27. maj 2020

[...]

(ime predsednika, postopkovne navedbe)